

ВІЙНА, ЯКУ ВИГРАЛА РОСІЯ

1996 року в смоленському видавництві «Русич» побачила світ книжка Р. Герцштейна «Война, которую выиграл Гитлер», в якій автор докладно описує, як німецькі націонал-соціалісти успішно укорінювали свою ідеологію в свідомості громадян «третього райху». Нацисти вклали величезні кошти не лише у виробництво зброї, а й у створення пропагандистського апарату, який безпосередньо або опосередковано контролював німецьку пресу, видавництво, радіо й кінематограф. У Німеччині функціонували Імперське міністерство освіти та пропаганди, Головне управління кіно, Управління ілюстрованої преси, Німецьке бюро новин, Німецька студія пропаганди, Імперське радіоартистерство, Німецький щотижневий кіноогляд, Імперська палата кіно та ін.

Ефективно мобілізувавши методи і засоби впливу на суспільну свідомість співвітчизників, гітлерівці зуміли виграти війну пропагандистську, зазнавши нищівної поразки у мілітарній війні.

Завдяки добре зрежисерованій ідеологічній пропаганді, яка заповнила засоби масової інформації, нацистам вдалося зазобувати німецький народ. Про нього – головного об'єкта пропаганди – з презирством відгукувався Геббельс, який очолював пропагандистський апарат НСДАП: «Народні маси звикло значно примітивніші, ніж ми собі уявляємо. Виходячи з цього, пропаганда має завжди залишатися простою і одноманітною. <...> Пропаганда сама собою не володіє якимсь набором фундаментальних методів. Вона має одне-єдине призначення: завоювання мас».

Такої ж позиції дотримувалася і Гітлер у своїх «Майн кампф»-одкровеннях: «Вся пропаганда має бути популярною, і її інтелектуальний рівень має бути пристосований до того рівня, яким володіє більшість тих, кому ця пропаганда адресована. Отже, чим для більшої маси вона призначена, тим нижчим має бути її інтелектуальний рівень». Нацистський фіорер визнавав: «У пропаганді взагалі я бачив інструмент, яким марксистсько-соціалістичні організації користувалися майстерно».

У цьому контексті доречно означитися із тезами, виписаними і перекладеними українською професором Володимиром Войтенком із двох різних першоджерел: нацистської катехизи «Майн кампф» А. Гітлера і

«Філософського енциклопедического словаря», який вийшов друком 1983 року під редакцією секретаря ЦК КПРС Л. Ільчова:

1. «В сучасних умовах ідеологічна пропаганда оформилась в особливу сферу духовної діяльності; вона є системою організацій, засобів і методів ідейно-психологічного впливу на маси».

2. «Наша пропаганда за змістом і формою повинна сприйматися широкими народними масами. Мистецтво полягає у тому, щоб не розпорошувати увагу мас, а завжди концентрувати її».

3. «Характерними рисами пропаганди є цілеспрямованість, диференційованість, безперервність дії, масовість».

4. «Ми працюватимемо над тим, щоб сформувати у молоді почуття відповідальності. Щоб долучити маси до ідей національного відродження, ніякі соціальні негаразди не можуть вважатися завеликими».

5. «Розробляючи завдання політичної, економічної та ідеологічної роботи, партія визначає завдання і в галузі пропаганди, принципів позиції щодо її організаційних форм».

6. «Правильність пропаганди перевіряється лише її успіхом. Успіх всякої пропаганди визначає наполегливе, рівномірне і тривале застосування».

Сіс! Тези 1, 3 і 5 належать секретареві ЦК КПРС, а 2, 4 і 6 – фіорерові «третього райху».

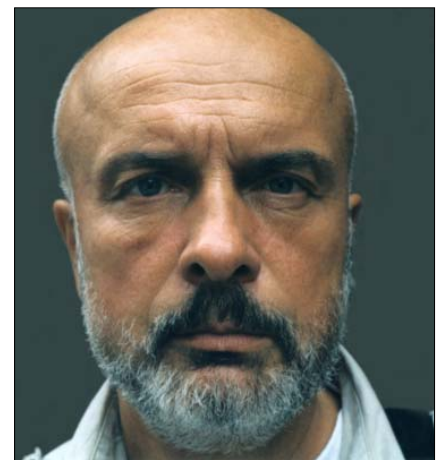
Відтак Володимир Войренко резюмує: «Якщо мова йде про загальні принципи організації пропаганди, ми й сьогодні можемо – не лякайтеся! – погодитися із більшістю цих тез. Пропаганда – це технологія. Пропаганда – це сокира, якою можна і витесати хрест, і зарубати матір. За таких обставин є лише один арбітр між добром і злом – громадянин. Але ж у нас він несе на собі психологічне тавро тоталітарного режиму».

Націонал-соціалісти зуміли закласти новітні принципи пропаганди, які активно використовуються донині. За роки існування «третього райху» було відзнято й запущено у виробництво 1300 кінофільмів. Якщо упродовж 1932–1933 рр. вількість відвідувань кінотеатрів у Німеччині становило 238 мільйонів, то в 1943-му – 1129 мільйонів. Якщо в 1938 році у Німеччині було 5,5 тисячі кінотеатрів, то на початок літа 1943 року – 7 тисяч.

Одне слово, німецькі націонал-соціалісти напрочуд ефективно втілили в життя ленінське гасло: «З усіх мистецтв для нас найважливішим є кіно». В Росії цей лозунг не втратив своєї актуальності й нині. Сьогодні в інформаційному просторі РФ беззастережно панує пропаганда. «Для Росії дуже важливим є телебачення, де росіянам весь час розказують, хто є українці, – зазначає Володимир Цибулько. – Російська людина вірить телевізору, вірить друкованому слову, вірить в існування ворогів». Нинішня російська влада ефективно використовує пропаганду в інформаційній війні як проти власного, так і проти українського народу.

«В російському телерадіопросторі вже давно домінують програми, в яких про Україну кажуть лише у негативному сенсі. Ця пропаганда увійшла глибоко в російське суспільство» [Олександр Палій].

Нічого дивного в цьому, зрештою, немає. У квітні 2005 року в щорічному посланні Федеральним зборам Російської Федерації Володимир Путін був особливо категоричний: «Насамперед треба визнати, і я про це говорив раніше, що розвал Советського Союзу був найбільшою геополітичною катастрофою сторіччя. А для російського народу це стало справжньою драмою. Десятки мільйонів наших громадян і співвітчизників опинилися за межами Російської Федерації». Його наступник Дмитрій Медведєв вже амбіційно заявляє, що Росія не пошкодує коштів на нові авіаносці (читай: не пошкодує грошей на новітнє озброєння і на ідеологічно-пропагандистське забезпечення реалізації геополітичних устремлень Москви).

А відомий російський журналіст Сергій Доренко, радіоведучий «Эха Москвы», 1 вересня 2008 року по суті вже просторікує про можливість війни з Україною: «Мне горько об этом говорить, но Украина – и в самом деле теперь задача номер один. Даже важнее Грузии. <...> Мы необязательно должны готовить вторжение в Украину – слишком просто. Думаю, надо активизировать работу по изучению противоречий в украинском обществе и в украинских элитах. <...> Впрочем, не должно быть ни малейших заблуждений на счет того, что жесткие действия НАТО по интеграции Украины в «Восточную Америку» найдут абсолютно жесткий ответ. Почему бы и не военный?».

Пропагандистські традиції відомства Йозефа Геббельса регулярно даються взнаки не лише в російських ЗМІ, але й в офіційних заявах МЗС РФ. В одній з них, від 9 жовтня, прозвучало так: «Мільйони українців позбавлені можливості отримувати інформацію своєю рідною мовою. Все це (рішення Нацради з телебачення і радіомовлення) стало очевидним кроком українських властей з витіснення з політичного життя країни російської мови і російської культури».

«А що, мої діти теж ПОВИННІ дивитися це кіно російською? Вони що, не зможуть подивитися «Королеву бензоколонки», «Кавказьку полонянку» чи «Ати-бати, йшли солдати» рідною мовою тільки тому, що старші покоління звикли до іншого? – цілком слушно дивується Остап Кривид у статті «УкроШтірліц», надрукованій в інтернет-газеті «Українська правда». – Ось у чому справа: нас, українських, не хочуть визнавати СУБ'ЄКТАМИ. Нам в очі кажуть: вам воно українською не треба. Ви ж російською розумієте, чи не так? У перекладі: навіть вам своє, якщо ви розумієте чуже? <...> Є ще один пласт проблеми: іде боротьба за те, щоб у жодному разі не появилось покоління, котре не споживає культурний продукт російською, або принаймні не залежить від нього такою мірою, як ми залежимо зараз. Таке, котрому достатньо українського і перекладеного іншими мовами. І це насправді – не така вже й банальна річ, як може здатися на перший погляд: це боротьба за те, щоб українці не стали самодостатніми, щоб вони не перестали залежати від іншомовного культурного простору. Тут постає питання: як російськомовному українцеві повернутися до української, якщо при всьому бажанні мовного простору банально бракує?».

Вихід із ситуації може бути ради-

кальний: цілковита заборона трансляції советсько-російських «кіношедеврів». Хто ностальгує за приснопам'ятним минулим – хай купує «тарілку» і донесочу дивиться російсько-советські заідеологізовані серіали.

З іншого боку, потрібно або негайно реанімувати, або ж невідкладно створити новітній вітчизняний конкурентноспроможний кінематограф. Українська держава врешті-решт має продемонструвати політичну волю у розв'язанні цього нагального питання – майже всі загальнонаціональні телеканали приватизовано, отож деморалізація українського суспільства може стати невідворотною.

Поряд з текстувальним колоніалізмом в Україну прийшов неокolonіалізм візуальний – кіно і насамперед телебачення. Українці щодня зустрічаються з класичними виявами психологічної війни – пересмикуванням фактів, дезінформацією, блефуванням, напівправдою тощо. Одне слово, йдеться про тотальне маніпулювання свідомістю телеглядачів, слухачів і читачів.

«Отупілий народ, який нікому не вірить, ні на що не реагує, а часто вже й нічого не розуміє, – саме те, що потрібно владі. Таким народом можна маніпулювати, що влада і робить, використовуючи свої засоби масової інформації» [А. Ткач].

На думку головного редактора львівського журналу «І» Т. Возняка, «народ України вщент програв інформаційну війну маніпуляторам суспільного свідомістю. На міждержавному рівні – Росії та Сполученим Штатам, удома – тандемові державної адміністрації та олігархів. Українське суспільство нині цілком маніпульоване, неначе під інформаційним нарковозом».

Рік за роком основним постачальником новин стає телебачення, затим газети, радіо, часописи. Відтак «отримувачі повідомлень перетворюються в натовп в тому сенсі, що вони можуть лише пасивно сприймати сигнали від «комунікатора-сугестора» [Сергій Кара-Мурза]. Сучасні засоби масової інформації, а надто телебачення, роблять людину пасивною, глядач/читач/слухач втрачає потребу виявляти активність, мозок працює «вхолосту». А оскільки нема потреби бодай щось аналізувати, то його власник може схилитися до антисоціальної/антидержавної поведінки.

Телебачення створює ілюзію участі в громадському житті держави, причетності до подій, що відбуваються в країні. Це дуже небезпечно явище, і ті, хто володіє електронними ЗМІ, це усвідомлюють. Бо вони прекрасно обіз-

нані з семіотикою і чудово розуміють роль духовно-інтелектуальних, інформаційно-мовних, ментальних чинників у збереженні та розвитку національної ідентичності.

Громадянам України і далі нав'язується (через телебачення, газети і журнали, а насамперед через російські фільми, публікації) скомпрометоване советською (а тепер уже й сучасною російською) історіографією розуміння багатьох драматичних подій в Україні в період становлення советської влади.

Проведена правим урядом Польщі акція проти комуністичної телеспадщини мала б стати прикладом відповідальних дій політиків у подоланні тоталітарного спадку й декомунізації суспільства. Але українці й досі продовжують вивчати історію за «старими добрими» советськими фільмами. Ця тема – предмет серйозного аналізу. Бо йдеться про речі засадничі. А саме: про формування у масового глядача реалістичного історичного світосприйняття. На жаль, українські телеканали продовжують годувати глядачів телефальшивками на кшталт знаменитих советських телесеріалів «Рожденная революцией», «Государственная граница», «Освобождение» тощо. Зроблені в кращих традиціях агітпропу, вони спотворюють історичну правду. Відбувається маніпуляція свідомістю молодого покоління. Чиниться агресія проти розуму. Згадані советські телесеріали – яскравий приклад усе ще живої тоталітарної пропаганди. Чи можна уявити собі демонстрацію в сучасній Німеччині таких одіозних документальних нацистських фільмів, як, скажімо, «Польський похід», «Перемога на Заході», «Хрещення вогнем», «Вічний жид», або художніх кінострічок, знятих гітлерівськими кінорежисерами та кінооператорами «Повернення», «Підводні човни на Захід!», «Бісмарк», «Єврей Зюсс», «Винищувальна ескадрилья «Лютцов», «Концерт за за-явками»?

Наприклад, не без пафосу демонструвався документальний серіал про советських шпигунок «Голоса из безмолвия». Голос за кадром проникливо повідомляв, що це наша (НАША?) гордість. Це наші (НАШІ?) жінки. Це вони, мовляв, творили НАШЕ майбутнє. Це, мовляв, наша історія.

Добре поставленим голосом диктор піднесено сповіщав, що «внешнеполитическая разведка развернула беспрецедентную пропаганду против НАТО, восстанавливались прежние связи нашей резидентуры». Далі український телеглядач довідується, як за допомогою СССР створювалась роз-

відка НДР. Як ССРСР вступив у безпрецедентну конфронтацію з усім світом, а потім знову (?) доводив вірність ідеалам роззброєння.

Характерним прикладом візуального колоніалізму з арсеналів совєтської пропаганди – нав'язування українським телеглядачам комуністичного міфу про В. Леніна. Йдеться про показ на українському державному телеканалі антиісторичного за суттю кінофільму «Ленін в огненном кольце». Громадяни України дістали змогу (дехто вперше у своєму житті) зустрітися з кінематографічним образом «вождя всемирного пролетариата». Щоправда, образ цей модернізований, осучаснений, сконструйований на такий собі «перестроєчний» лад. Тут товариш Ленін, приміром, дозволяє собі робити зауваження Йосифу Віссаріоновичу за «внесудебные расстрелы, беззаконие», котрі той, мовляв, допускає. Сердитий большевицький вождь, що товариш Сталін з товаришем Ворошиловим пиячать. Виявляється, йому по-людськи шкода, що розстріляли сім'ю Миколи ІІ. Але, мовляв, нічого не вдієш, таке життя...

Не може не насторожувати факт появи в Україні цього відверто пропагандистського «кіношедевра», оскільки про большевицького вождя написано і сказано більше ніж достатньо. Приміром, існує глибоке історичне дослідження Акіма Арутюнова «Досє Леніна без ретуші. Документи. Факты. Свидетельства». Наведені в цій книзі документальні джерела (зокрема й засекречені до останнього часу матеріали і теми) засвідчують значущу роль Леніна та його найближчих поплічників на користь кайзерівської Німеччини, розкривають методи й засоби боротьби большевиків за політичну владу в Росії. Ленін переконливо постає як авантюрист, державний злочинець, людиноненависник, зрадник, закологник, псевдотеоретик і неоколонізатор, «хрещений батько» червоного терору. І ось українцям знову нав'язують (і це робить державний телеканал!) образ такого собі старичка-добрячка.

На телеекранах України повним ходом крутять совєтські і сучасні російські кінофільми, насичені ідеологією чужої держави – «Штрафбат», «На безымянной высоте», «Диверсант», «Смерш», «В августе 44-го», «Разведчики» тощо. І якщо з погляду історичної правди совєтські фільми про війну цілком перекручені, то нинішні російські кінострічки – це напівправа, що значно небезпечніше. Тому «доки ми, розвісивши вуха, барануємо сприйматимемо Другу світову вій-

ну в імперській інтерпретації Росії, і зі сльозами на очах слухатимемо в українському ефірі розповіді Александра Розенбаума про те, які «чечены звери», доти не вдухнуть крики ненависті з одурених і генетично виснажених численними голодоморами регіонів держави про «бандеровских бандитов», підігріті категоричними висловлюваннями деяких застряглих у позавчорашньому дні політиків» [«Україна молода»].

Розповідаючи про Харків під час війни, телеканал «Інтер» повідомляє, що, «розв'язавши Велику Вітчизняну війну, німці почали наступ на Харків». (Виходить, що і для німців війна була «Вітчизняна»). Виступає у Верховній Раді України народний депутат із Севастополя і говорить про німецьких та інших іноземних туристів, «учасників Великої Вітчизняної війни з боку переможених». Ви відчуваєте, як безглуздо звучить це формулювання, і як «проситься» сюди науковий термін «радянсько-німецька війна». На жаль, ідеологічні забобони інколи виявляються вищими за здоровий глузд» [С. Шульга].

У вересні-жовтні 2008-го на українських телеканалах спостерігалась справжня навала російських і совєтських телесеріалів, які експлуатували воєнні і повоенні сюжети: «У червні 41-го», «Врятуйте наші душі», «Полювання на Берію», «Ліквідація», «Щит і меч», «А зорі тут тихі». Про сучасні російські міліцейські серіали, які демонструвались в цей же період, навіть не згадуємо.

2006 року у видавництві Соломії Павличко «Основи» побачила світ у перекладі українською мовою фундаментальна праця американської дослідниці Еви М. Томпсон «Трубадури імперії. Російська література і колоніалізм». Ряд висловлених автором думок є, на наш погляд, переконливим доказом трансформації російського/совєтського колоніалізму сучасної доби в неокolonіалізм інформаційний – поряд з текстואльним і в аудіовізуальний.

«Нині російський читач від народження опиняється в лінгвістичному та літературному середовищі (в аудіовізуальному – радіо й кіно/телебачення – також. – О. Р.), наповненому міфами, що звеличують державу» [Ева М. Томпсон]. Яке нам, здавалось би, до цього діло? Але річ у тім, що російський спосіб мислення й думання продовжують нав'язувати українцям, перешкоджаючи їхній самоідентифікації, всіяко гальмуючи ментальне розмежування Росії та України – російська національна ідентичність, на

відміну від української, органічно пов'язана з імперією.

Ще у шістдесятих роках ХІХ ст. після впровадження Валуєвського циркуляра у Санкт-Петербурзі був спланований повномасштабний «проект зросійщення України. Флігель-ад'ютант Олександра ІІ барон Корф подав імператорові програму протидії впливові українофілів у Малоросії шляхом «наводнення края до чрезвычайности дешевыми русскими книгами». Корф підкреслював, що коли б уряд зробив ці книжки дешевшими, ніж відповідні малоросійські, то навіть не було б потреби в адміністративних заборонах. У перспективі, зазначав Корф, це «лишило б малоросийскую литературу шансов сколько-нибудь существенно расширить круг читателей». Олександр ІІ підкреслив ці міркування Корфа і написав: «Дельно. Мысль весьма хорошая. Сообразить, как ее исполнить».

1929 року Г. Федотов чітко окреслив завдання політики русифікації українців: «Задача эта для нас формулируется так: не только удержать Украину в теле России, но вместить и украинскую культуру в культуру русскую. Мы присутствуем при бурном и чрезвычайно опасном для нас процессе зарождения нового украинского национального сознания, в сущности новой нации. Она еще не родилась окончательно, и ее судьбы еще не predeterminedены. Убить ее невозможно, но можно работать над тем, чтобы ее самосознание утверждало себя как русскую форму самосознания».

Рік 20008-й. «Кожен, хто бував в Україні, знає, що навіть у столиці майже неможливо знайти україномовну газету чи популярний глянцеваий журнал. В країні, де менше ніж 17% населення є російськомовним і де

всі росіяни, що народилися й були виховані тут, можуть читати українською, друкована література на 80% є російською. Особливо цікавим є той факт, що ця ситуація не пов'язана із розглядом доходів. Три великі медіа-магнати (наприклад, базована у Голландії «Телеграф медіа-груп» та базовані у Києві «КП Медіа» та «Сегодня Мультимедіа») сумарно публікують 28 газет і журналів. З них лише дві є україномовними публікаціями. Серед цих продуктів є три масово-циркулюючі 4-сторінкові російськомовні щоденні газети, які розповсюджуються задарма у сотнях тисяч екземплярів щонайменше в 4 головних містах України. Чому в країні, де кожен може читати українською, компанії розповсюджують безкоштовні російськомовні публікації? Російськомовна продукція в Україні, просто за хорообріть бути російською, примушує знати й читати російською, і таким чином вона відстоює канал для російських політизованих медіа Путінського Кремля для впливу на громадську думку в Україні. Ясно, що російськомовні матеріали, вироблені в Україні, не повинні бути антиукраїнськими чи проросійськими й утихомирювати українські хвилювання (турботи). Можна було б емпірично таке доводити науковим способом через т. зв. контент-аналіз. Та досі, що є достатньо незрозумілим, за 17 років незалежності ніхто не провів такого аналізу, і що навіть гірше, ніхто навіть не

зайнявся цим проектом» [Степан Величенко].

Українці мають усвідомити, що були об'єктом колонізації з боку Росії. Йдеться про так звану (за висловом Майкла Гехтера) «внутрішню колонізацію», про яку пише Ева М. Томсон, – «англійський колоніалізм стосувався не лише заморських територій, а й шотландців, жителів Уельсу та ірландців».

«Але в той час, коли включення Шотландії до Британії, де домінувала Англія, давало підґрунтя на формування модерної шотландської ідентичності, – включення козацької країни до Росії не тільки притримало розвиток модерної української ідентичності, але й нищило домодерні підстави тієї ідентичності» [Степан Величенко].

Упродовж більш ніж трьохсот років Україна була колонією. Мільйони московитів у різний час прибували в Україну. І почували себе колоністи серед «малоросів» і «хохлів» повновладними господарями, завойовниками, культуртрегерами не лише тоді, але й зараз, майже через два десятиліття після проголошення незалежності України.

Російськоімперська та большевицькоімперська пропаганда всіляко сприяла цим новітнім конкістадорам. І навіть зараз з уст ровесника/ровесниці української незалежності можна почути викличне, на «общепонятном»: «Это моя Родина. Я здесь родилась(ся)». Ці парубки й дівчата навіть паспорт мають з тризубом. Багато з них навіть притаманне почуття територіального патріотизму. Але при цьому підкреслено хизуються, що НЕ є українцями. Навіть у розмовах з Президентом України, зафіксованих телекамерою, не вважають за потрібне перейти на державну мову. Вони дають зрозуміти, що є нащадками колонізаторів, які прибували в Україну ще за часів російської імперії, є онуками й правнуками тих, кого посилали «боротися з українськими буржуазними націоналістами», що є дітьми партійної советської номенклатури або ж дітьми офіцерів, котрі після виходу на пенсію шукали кращого життя у благословенній Україні, особливо в південних її районах, у Криму. Тоді прибульці не прагнули стати українцями. Потреби не було – «создавался советский человек».

За колоніальною інерцією/традицією нащадки московитів та інших обрусителів продовжують демонструвати презирство, зневагу й зверхність до автохтонного населення. Особливо це помітно на сході й півдні країни.

Саме в «русском городе Харькове» 1951 року за вироком закритого судового засідання було розстріляно 33 студентів тамтешнього університету за відмову складати іспити російською мовою, а 800 юнаків і дівчат було репресовано.

Значна кількість росіян, котрі проживають в Україні, продовжує демонструвати свою «інакшість», відстороненість від автохтонного населення. Пояснення просте. Численна російська меншина в Україні своєї території не має. Це колоністи, нащадки колоністів. Імігранти. І не треба спекулювати на «братерській допомозі» у відбудові народного господарства – досить лише загадати колонізацію українських земель після Голодомору. Георг Зіммель свого часу висловив таке судження: «Угрупування, особливо угруповання національних меншин, перебуваючи у конфліктній ситуації... часто відмовляються вести діалог зі своїми опонентами, що запевняють їх у своїй до них терпимості. Бо інакше цілісність їхньої опозиції, без якої вони не можуть продовжувати свої змагання, буде порушена... Для деяких угруповань намір знайти ворогів для того, щоб міцніше об'єднати своїх членів і щоб угруповання усвідомлювало життєву важливість такого об'єднання, може бути виявом політичної мудрості».

І сьогодні маємо вияви російського/советського неокolonіалізму в найрізноманітніших ділянках життя Української держави: в політиці, економіці, збройних силах, соціальній сфері, освіті, культурі.

«Російська Федерація продовжує бути армією з країною, а не країною з армією» [Ева М. Томсон]. Підтвердження цього – фільми, що заповнили російські телекрани і переключували в Україні.

«Сила імперської системи країни, як правило, втілюється і в потужній художній літературі у цій країні» [Ева М. Томсон]. Але не тільки. В кіно і на телебаченні триває маніпулювання кvasними советськими стереотипами, за якими чітко простежується замилювання дедалі частішими виявами російського націоналізму й шовінізму. Інакше кажучи, йдеться вже про страгетію не лише текстувальною (книжки, газети, журнали) советського/ російського імперіалізму, а й про неокolonіалізм візуальний – засилля на українських телекранах кіно-відеопродукції сусідньої держави з виразними «єдніонеділімськіми» концепціями і традиціями.

Яскравий приклад того, як діє семіотика в сучасному російському ви-

«Інформаційні і книжкові війни проти України. Чи є можливості протидії»

14 вересня письменники та експерти розповідатимуть, хто і як веде інформаційні війни проти України та запропонують шляхи протидії.

Місце проведення заходу:
Читальний зал Наукової бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» (вул. Професорська, 1).

Початок заходу - 11⁰⁰.

Олег РОМАНЧУК
Відомий публіцист та письменник, доцент кафедри української преси Львівського національного університету імені Івана Франка. Розробник знаменитого посібника «Системний аналіз у журналістиці», автор науково-публіцистичних книжок «Озирнутися в майбутнє: пошуків і роздумів», «На порозі Націоналізації: системний аналіз актуальних проблем свідомості, соціальної приналежності та футурології» (у співавторстві з В.Курчавенком), «У пошуках України» – статті, публіцистика, прогнози і оціночання (1990-2011). Шеф-редактор журналу «Універсум».

Валентин БАДРАК
Автор художнього діалогу «Східна стратегія: 12 діалогів», «Родина з ПДВ» та «Офіційний гамбіт». Автор популярного 5-томного дослідження «Стратегія генія». Експерт з питань оборони, директор Центру досліджень армії, конверсії та розроблення.

Леонід КАПЕЛУШНИЙ
Відомий український публіцист, письменник та сценарист. Автор близько двадцяти документальних фільмів, книжок нарисів «Світ без зірок», «Траса», «Командирова в Китаї», художньо-публіцистичних досліджень «Високосне криво», «Жертва кроє», «Валентинський синдром», «Час сутінків», «Жертва кроє: хроніка малерид народного злочину та роману «Прієри Вітру».

Олександр СПІВАЛЬСЬКИЙ
Ще-президент Центру стратегічних досліджень та аналізу, почесний голова Правління ОБ'єднання ветеранів розвідки України, экс-заступник голови СВУ, генерал-лейтенант СВУ

конанні: телевізійні «КВН», «Криве зеркало», всілякі «зіркові шоу» з Москви. Одна з найпідступніших у цьому плані передач – проект «Самий умней» на телеканалі «1+1». Один із найрейтинговіших, цей проект є чудовою ілюстрацією технології ведення інформаційної війни проти нашої держави. Робоча мова передачі – лише російська, учасникам конкурсу ставляться питання, котрі стосуються історії, мови та культури Росії. Українська тематика для «самых умных» не передбачена. Отже, дітям на підсвідомому рівні нав'язується думка, що все українське – меншовартісне, неконкурентоспроможне.

Семіотика напроуд ефективна, дуже дієва і часто майже не помітна, надзвичайно тонка (майже така, як географічний Схід: «Восток – дело тонкое» – легендарна фраза з советського блокбастера «Белое солнце пустыни») психологічна зброя. Так, приміром, у фільмах про війну портрет Сталіна завжди висить на стіні житлової кімнати, кабінету, будівлі. Але це далеко не банальне відтворення сценаристом/режисером колориту епохи. На підсвідомому рівні у телеглядачів закріплюється образ Йосифа Віссаріоновича як безпомилкового «вождя» й натхненника усіх перемог «великого советского народа». Непомітно формується ностальгія за тими часами. Нашого сучасника раз у раз підводять до думки, що «органов боялись, но и У-ВА-ЖА-ЛИ, а потому и был ПО-РЯ-ДОК»... В арсеналі сучасних російських кінематографістів широко застосовується важливий та ефективний психологічний прийом й інструмент «начіплювання ярликів»: УПА – згряя бандитів, фашистських приховоснів; оунівці – гітлерівські посіпаки, фашистські ниймити; НАТО – потенційний агресор тощо.

Маємо блискучий приклад застосування «пропагандистської техніки», відомої ще з часів ССРСР. Приміром, такі різновиди інформаційної зброї як стереотип й імідж (нав'язування певних стереотипів й певного іміджу) виразно простежуються в сучасних російських фільмах. А саме: ССРСР – уособлення правди, добра, справедливості й могутності.

Сценаристи й режисери (а надто потенційні замовники «кіношедеврів») добре знають, що телеглядач психологічно дуже уважний до деталей. Саме тому в сучасних російських серіалах про «ментів» і «ефесбешників» у коридорах і кабінетах Луб'янки та Огарьова, 6, або ж в інших будівлях та приміщеннях, де порядкують слідчі, прокурори, запеклі борці з оргзло-

чинністю та інші стражі порядку, тотально бовваніють портрети й погруддя Фелікса Дзержинського, продумано вмонтовані у заідеологізований сюжет, майстерно закручену фабулу, професійно сплетену інтригу. Одне слово, пропагандистський механізм увімкнено, з арсеналів напівправди конструюється вкрай потрібна владі кон'юнктура легенда, і ССРСР (читай: Росія) постає безкомпромісним поборником миру й справедливості, рятуватиме світ/планету від нацистської чуми. Відтак дезорієнтоване покоління молоді змушене на віру сприймати майстерно сконструйовані, тенденційно систематизовані й інтерпретовані спеціалістами від кіноіндустрії «факти», котрі подаються як об'єктивний погляд на минуле.

Саме тому в Українській державі триває советсько/російський колонізаторський дискурс на телеекрані, в кіно, в книжках, у газетах і журналах. Маємо знакові тексти, знакові кіно- і відеосюжети. Парадигма імперського мислення надто міцно увійшла в російську свідомість.

Найсвіжіший приклад – широко розрекламований в українському кінопрокаті фільм «Адмірал», (йдеться про адмірала Александра Колчака, відомого з історії протидії большевизму і «білої гвардії»). «Це чудова ілюстрація до потуг сьогоденної Росії відновити свою велич. Путін та компанія відчайдушно намагаються реанімувати якусь міфічну Росію» [Ігор Грабович]. Це не біографічне кіно. «Воно про любов, віру у православну церкву і надію на велику Росію». Так звучить підзаголовок статті Ольги Жук «Більше, ніж любов» (газета «Україна молода» від 14 жовтня 2008), в якій авторка ділиться враженнями від перегляду фільму «Адмірал», художня вартість якого, слід відзначити, справді вища за сучасні російські блокбастери. Але ми не про це. Йдеться у даному разі про інше – журналістка оригінально констатує, що кіно таки справді могутня ідеологічна зброя: «Моя бабуся — вперта сталіністка, вона досі не здала партійного квитка. Та, переглянувши «Адмірала», вперше задумалася, що, виявляється, все життя була не права». Виходить, що кошти вкладено такі марно: «Бюджет у 16 мільйонів доларів витрачений і для того, щоб укротити утвердити в головах росіян і всіх російськоцентричних людей віру в «царя, отечество і православную церковь». І не тільки. Є у фільмі більш ніж промовистий епізод. Семіотичний. Під час засідання колчаківського уряду, який очікує повідомлення про довгожданне

з'єднання військ Денікіна і верховного правителя Сибіру, стає відомо про «измену первого украинского полка, перешедшего на сторону большевиков». У підкріпці глядачів назавжди запишеться інформація, що стараннями «украинских изменников» колесо російської історії не вдалося повернути.

Маємо яскраве підтвердження того, як формується громадської думки в інтересах іншої країни. У даному разі Росії.

«Мілітаристській культурі росіян найкраще протистояти не силою зброї, а свідомою відмовою від затягання в пливучі піски міфології «родины-отечества» [Ева М. Томсон].

Коли українська еліта, а з нею й український народ, органічно усвідомить свою інакшість, свою самодостатність, тоді й сезне імперська пиха Росії. Тим часом у нас досі немає фундаментальної концепції розбудови України як держави європейського стандарту, досі не сформована чітка система державних пріоритетів, ідеологічних цінностей, основних принципів національної ідеології. Натомість у ст. 15 Конституції України читаємо: «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах... ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова». Чи не тому практично на всіх щаблях державної ієрархічної драбини дуже невиразно окреслюються контури власне української державної будівлі. На перешкоді ідеї державотворення знову стає світоглядна невизначеність, брак цілісної системи національних орієнтирів, провінційність інтелігенції, комплекс меншовартості, гіпертрофований егоцентризм.

Без виразної української, глибоко патріотичної ідеології неможливо згуртувати суспільство в єдиний повноцінний організм, не можна сформулювати ефективні органи державного управління. Бо саме патріотизм як основа державної ідеології є фундаментом будь-якої державної конструкції.

І ще. Нам потрібно знати правду й істину, а не советсько/російську брехню чи стократ підступнішу й небезпечнішу напівправду. Бо як слушно писав Джордж Оруелл, «хто контролює сьогодення, той контролює минуле, і той, хто контролює минуле, контролює майбутнє».

Олег К. РОМАНЧУК,
шеф-редактор
журналу «Універсум»

«Універсум»
Ч. 9–10, 2008